



Växt- och miljöavdelningen
 Jens Weibull
 jens.weibull@jordbruksverket.se

POM programrådsmöte nr 34, 2016-03-15

Närvarande:

Åsa Ahrland, SLU; Krister Andersson, Sveriges Pomologiska Sällskap; Carin Bunnvik, Jordbruksverket (ordf.); Inger Ekrem, FOR; Bo Gertsson, Lantmännen Lantbruk; Anders Glassel, Statens fastighetsverk; Eva Grönwall, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation; Eva Jansson, SLU/LTV-fak; Fabian Mebus, Riksantikvarieämbetet; Maria Nyman-Nilsson, Fredrikdals museer och trädgårdar; Helena Persson, Lunds universitet/Botaniska trädgården; Jan Svensson, NordGen; Jens Weibull, Jordbruksverket (sekr.)

Viktoria Hallberg, Sveriges hembygdsförbund, deltog som observatör

Anmält förhinder:

Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen; Anna Lindhagen, Naturvårdsverket; Maja Persson, LRF Trädgård

1. Öppnande; presentation av det nya programrådet

Tillförordnade enhetschefen Carin Bunnvik öppnade mötet och bjöd samtliga välkomna, däribland de nytilkomna ledamöterna Inger Ekrem (som tillfällig ersättare för Ulf Nilsson), Anders Glassel, Eva Grönwall, Fabian Mebus och Helena Persson. En kort presentationsrunda följde.

Sveriges Hembygdsförbunds generalsekreterare Jan Nordwall hälsade programrådet varmt välkommet.

2. Genomgång och uppföljning av minnesanteckningarna från höstmötet

Jens gick igenom förra mötets minnesanteckningar och noterade bl.a. följande:

- Överlämnandet av guldärta och diplom till förra rådsledamoten Göran Svanfeldt är närmare en lösning i och med att en kontakt har upprättats med hans son (pkt 2);[JW1]

- Rekommendationen att utreda de juridiska konsekvenserna kring växter som inlemmats i den nationella genbanken, men av donatorn sålts till tredje person som tagit ut en immateriell rättighet, har ännu inte hunnit att omsättas^[JW2] (pkt 4);
- Det planerade kulturväxtseminariet 16 juni ställs in p.g.a. ett osäkert ekonomiskt läge innevarande år (pkt 6d);
- Ett möte som avser det framtida kontaktmannaskapet inom SLU/LTV-fakulteten för SKUD hålls preliminärt efter påsk^[JW3] (vecka 13; pkt 7i).

Inga andra synpunkter framfördes gällande minnesanteckningarna.

3. Beslutspunkter

- i. Organisation, bemanning och lokaler (Nationella genbanken) i Alnarp
- Jens gjorde en kort sammanfattning om bakgrunden till dokumentet *Bemanning och lokaler för Nationella genbanken i Alnarp*, samt förslaget till beslut. Krister undrade om arbetet med träd & buskar samt kyrkogårdsprojektet skulle fortsätta, vilket Eva J bekräftade. Hon informerade också om att genbankstjänsterna är heltidstjänster, med reservation för Henrik Morins som ännu inte är helt avgjord. Fabian frågade om det kunde finnas några farhågor eller nackdelar med upplägget, men Jens framhöll att det är samma personer som nu går över från projektledar- till kuratorstjänster och Eva J lyfte fram tankarna kring det nya institutionella ledarskapet (se nedan) som ett sätt att stärka organisationen.

Maria undrade var ansvaret för klonarkiven kommer att ligga och Eva J klargjorde att det blir hos verksamhetsledningen för genbanken. Ansvarig för att administrera avtalen blir Linnea Oskarsson. På Bosses fråga om förändringarna får några effekter på budgeten svarade Eva J att det sannolikt innebär besparingar, och det av två skäl: gruppen flyttar in i en mindre byggnad och själv går hon ner i tjänst (deltidspension). Övergångsåret 2016 kan dock komma att bli lite dyrare är normalt.

Efter att ha diskuterat med prefekten vid POM:s moderinstitution, Cecil Konijnendijk, föreslog Eva J att ännu en strecksats skulle infogas i beslutet. Programrådet beslutade enligt det tillagda förslaget (Bilaga 1).

- ii. Styr-/referensgrupp till Nationella genbanken
- Jens inledde med en kort bakgrund till dokumentet Rådgivande grupp för Nationella genbanken. Flera ledamöter påpekade vikten av se till genbankens behov och möjligheten att kunna adjungera personer, vilket också framhålls i underlaget. Maria såg en fördel att ha med NordGen som knyter till övrigt nordiskt och baltiskt arbete. Inger och Eva J såg vikten av att behålla kontakten med donatorerna, som närmast representeras av FOR. Åsa undrade om långsiktigheten i finansieringen och Jens framhöll att ingenting idag tyder på ändrade politiska prioriteringar. Utgångspunkten är förstås att genbanken har ekonomin tryggad under överskådlig tid.

Programrådet beslöt enligt förslaget, men med tillägget att också FOR ska vara representerat i den föreslagna gruppen (Bilaga 2). Processen att bjuda in ledamöter bör inledas av POM:s institutionsledning (LAPF) varvid tas, enligt förslaget, av dekanus vid LTV-fakulteten.

4. Verksamhetsplanering 2016

Inledningsvis gick Jens igenom grovplaneringen för 2016 så som den framställts i strategin (sid. 40). Även 2017 berördes kortfattat. Han beskrev om, och var i processen, olika uppgifter befann sig och noterade att vissa mindre tidsförskjutningar har inträffat sedan arbetet med strategin slutfördes. Det följande är ett försök att sammanfatta diskussionen som den fördes inom några olika ämnen.

- Forskningsåtgärder (åtgärd 7.2): beskedet från regeringskansliet är att man är mindre villig att detaljstyra forskning, men att man skulle kunna medverka till att i olika skrivelser lyfta fram behovet av forskning om odlade genetiska resurser;
- Tvärvetenskapligt utbildningsprogram (åtgärd 11.1): det är viktigt att slå fast vem utbildningen riktar sig till, samt att involvera relevanta aktörer utanför SLU (t.ex. Hantverkslaboratoriet i Mariestad); en analys av behoven måste också göras; ett konkret förslag blev att genomföra en verkstad (eller motsvarande) med bred aktörsmedverkan – Eva J erbjöd sig att hålla i det, men inte förrän till hösten;
- Övriga informationssatsningar (åtgärd 9.1): önskan om att ta del av informationsmaterial är fortsatt stor – också gällande materialet i genbanken;
- Kommunikationsplan (åtgärd 8.1): vikten av ett långsiktigt kommunikationsarbete kan inte nog understrykas, liksom resurser till det; Jordbruksverket har erbjudit sig att bidra genom sin Kommunikationsavdelning, och här bör diskuteras hur JV och SLU samverkar, vem som ska göra vad och vad som ska kommuniceras; ett förslag tas fram till programrådets höstmöte 2016;

Avslutningsvis beslöt programrådet att verksamhetsplanen ska uppdateras för att bättre stämma överens med läget för dagen, samt att den läggs ut på POM:s hemsida som ett dynamiskt dokument.^[JW4]

5. Informationspunkter

i. Aktörsrunda (korta sammanfattningar)

De botaniska trädgårdarna (Helena): om två veckor möts landets stora trädgårdar i ett gemensamt möte om POM för att bl.a. diskutera bevarande (skicka info till Eva J efter mötet!); i den publika verksamheten trycker vi på vikten av att tala om både arter och sorter; genomförandet av Nagoyaprotokollet har försatt oss i limbo till dess vi vet mer om omfattning och krav;

Statens fastighetsverk (Anders): SFV förvaltar ca en sjundedel av Sveriges yta (6,5 milj ha); vi har sedan länge ansvar för klonarkivet för frukt i Vadstena

(Pomerium Vadstenense) och vi ser goda möjligheter för fler klonarkiv t.ex. i olika kulturmiljöer (jfr. Roma kloster på Gotland) – det finns gott om objekt; som stor markägare ser SFV också möjligheter för kulturarvssorter inom jordbruksväxterna; vi anser att inte att enbart ekonomiska aspekter ska råda, utan mångfalden är viktig!

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (Eva G): svenska kyrkogårdar genomgår just nu en stor strukturomvandling och mängder av gravrätter återlämnas, vilket leder till att vi förvaltar oerhört mkt ”avstenad” kyrkogårdsmark; ev. åtgärder kräver kulturhistoriska inventeringar eftersom många platser är mycket värdefulla, också ur ett biologiskt perspektiv;

NordGen (Jan): (1) privatpersoner är den målgrupp som beställer mest frö av oss och i år tog vårt s.k. ”hobbysortiment” slut på sex dagar – det är väldigt roligt, men det tär på våra resurser; (2) ett endagsmöte om konceptet ”bruksgenbanker” kommer att anordnas i Köpenhamn i maj (max 150 deltagare); (3) vi har lagt ned ett stort arbete på att ta fram en 20-årsstrategi för NordGen avseende samlingarna, uppförningsbehovet och bemanningen – vi måste lära oss att kunna prioritera och tillämpa strikta kriterier för vilket material vi ska ta oss an; strategin diskuterades på ett nordisk-baltiskt möte 8 mars, och ledde bl.a. till beslutet att se över dokumentet¹ om ansvarsfördelningen mellan NordGen och de nationella programmen från 2012.

Sveriges Pomologiska Sällskap (Krister): vi fortsätter vårt arbete att beskriva sorter av äpple och päron; ”pärongruppen” arbetar vidare att med stöd av extern finansiering ta fram DNA-profiler från ett 80-tal sorter, vi räknar med att avsluta arbetet nästa höst med sikte på att ge ut en ny päronpomologi 2020; ”[Äpplets dag](#)” arrangeras i år 25 september i samarbete med Riksförbundet Svensk Trädgård (RST) och 23-24 oktober anordnas sortbestämningsdagar på Fredriksdal i Helsingborg.

Friluftsmuseerna (Maria): för flera museer är klonarkivsfrågorna viktiga eftersom de är värddar för mandatsorter – det ställer behoven på sin spets som t.ex. den framtida kompetensförsörjningen: nya växtgrupper med sina specifika krav är på väg ut och vi funderar över möjligheten att utveckla en ”trädkola”; för Fredriksdals del kommer POM-rosorna att försvinna under året och vi brottas med utmaningen att finna en alternativ användning av marken; därutöver jobbar museerna som vanligt vidare med publikationer och artiklar; kommande evenemang omfattar bl.a. en konferens 26-27 oktober om fortbildning och kompetensutveckling för trädgårdshistoriska miljöer² samt aktiviteter med anledning av att 2016 proklamerats som ”Baljväxternas år”.

¹ “Responsibilities and tasks of NordGen and the Nordic national programs for plant genetic resources. A clarification” (February 2012)

² Aktiviteten är ett samarrangemang mellan Nätverket Trädgårdsmästare i historisk miljö och Gartnerihistorisk netvaerk (Danmark)

Riksantikvarieämbetet (Fabian): RAÄ utgör numera endast tillsynsmyndighet för SFV i och med att ansvaret för fastigheter överförts dit och vi har praktiskt taget inga styrmedel kvar – dock försöker vi att spela in i olika pågående processer; vårt stora bekymmer är bristen på kompetens gällande det gröna kulturarvet och detta gäller även Länsstyrelserna; eftersom vi är kraftigt underfinansierade gällande kulturmiljövården är det en stor utmaning att föra in det perspektivet i arbetet med bebyggelsefrågor och byggnadsminnen; för oss är det viktigt med POM-växter i rätt miljö, och vi har nu en förhoppning om att kunna anställa någon som kan arbeta med det gröna kulturarvet.

[I kommentar till Fabians presentation informerade Anders att Roma kungsgård, inkl. det omgivande landskapet och marken, nu är ett helt byggnadsminne med skyddsbestämmelser. Jordbruksmarken ska brukas vilket öppnar möjligheter för ”kulturarvsväxter”. Detta gäller även fastigheterna Bogesunds slott, slottspark och trädgård, samt Lovön vilka båda förvaltas av SFV.]

Fritidsodlingens riksorganisation, FOR (Inger): organisationen lider svårt av att ha fått sitt statliga bidrag minskat med 1,5 miljoner kr och arbetar hårt för att få det tillbaka – FOR:s rådgivning till trädgårdsodlarna är fortsatt mycket viktig och vi vill kunna behålla den tidigare utgivningstakten av tidningar och skrifter; mäs-
san [Nordiska trädgårdar](#) rullar vidare (21-24 april) och det sedan länge etablerade samarbetet med POM är roligt och viktigt; avslutningsvis är en ny skrift om frukt och bär på väg ut tack vara stöd från Jordbruksverket.

Sveriges lantbruksuniversitet (Åsa): SLU:s verksamhet låter sig knappast sammanfattas kort, men ur ett alnarpsperspektiv pågår det t.ex. projekt kring bioenergi, odlingsystem och ny svensk mat; verksamheten vid Balsgård rullar vidare bl.a. tack vare offentliga medel till förädling av äpple, svarta vinbär och havtorn – i övrigt är statusen för institutionen oklar; förutom den trädgårdshistoriska forskningen vid LAPF³ i Alnarp bedrivs agrarhistorisk forskning vid Inst. för stad och land i Ultuna; slutligen presenterades ett spännande examensarbete⁴ i POM:s tvärvetenskapliga anda.

Lantmännen lantbruk (Bo): förutom den egna förädlingen är vi aktiva inom flera olika samarbeten, t.ex. PPP-projektet (som leds av NordGen) där vi bl.a. arbetar med ökad vinterhärdighet i engelskt rajgräs och det unika ”6P”-projektet där 12 olika kommersiella växtförädlingsföretag samarbetar kring automatisk växtfenotypning (bildanalys) i fält; vi bistår NordGen med förökningar av olika vallväxter vid vår station i Lännäs (Ångermanland) och vi upprätthåller ett klonarkiv för Salix; med anledning av genomförandet av Nagoyaprotokollet försäkrade vi oss om att i tid lämna en notifiering till Notarius Publicus gällande våra samlingar

³ Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

⁴ Erik de Vahl (2016) Norrlandslök – Nordlig raritet, mellansvensk torparväxt eller skånsk spetsforskning? Ursprung och bevarandevärden för en udda Allium-hybrid i den svenska nationella genbanken (Trädgårdsingenjör: odling – kandidatprogram; Alnarp)

och vi arbetar aktivt med interna system för spårbarhet; slutligen kan vi konstatera en starkt positivt intresse för inhemsk växtförädling.

Övrigt: på förfrågan beskrev Jens de för dagen frånvarande ledamöternas hemvister och anknytning till POM:

- Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen (bevarande, särskilt *in situ*- och beståndsfrågor)
- Anna Lena Carlsson, Naturvårdsverket (odlingslandskap, miljöövervakning)
- Maja Persson, LRF Trädgård (Grönt kulturarv®, marknad)

ii. Samordningen vid SLU/LTV-fakulteten

Eva J redogjorde för dagsläget vad gäller POM-aktiviteterna vid SLU i Alnarp, i vad som var hennes sista rapport som verksamhetsansvarig. Fr.o.m. 1 april övergår hon i en annan POM-funktion vid fakulteten, samtidigt som Karin Persson (tidigare projektledare för lök-, knöl- och krukväxter) blir verksamhetsledare för Nationella genbanken.

Programmet tillhör sedan 1 januari 2016 ämnet ”Vegetationsbyggnad” vid LAPF. Professor Caroline Hägerhäll är ny prefekt fr.o.m. 1 april. Därutöver informerade Eva om kommande organisationsförändringar, publikationer som är på gång – bl.a. om genbankens humlekloner, planerat mässdeltagande, nya växter med Grönt kulturarv®-märkning, samt planerade aktiviteter i Alnarp under det kommande verksamhetsåret. Avslutningsvis finns verksamhetsberättelsen för 2015 nu tillgänglig på POM:s hemsida. För närmare detaljer, se Bilaga 3.

iii. Jordbruksverket

- Status kring strategins innehåll och budgeten för 2016/2017

Jens gav en översikt av det ekonomiska läget som innebär att samma ramanslag som tidigare (8,5 miljoner kr) gäller också för 2016. För 2017 är ramen inte fastlagd. Budgetarbetet för nästa år bör inledas redan nu. Andra finansieringsformer som POM bör sikta på att utnyttja inkluderar satsningen i nya landsbygdsprogrammet på ”småskalig traditionell matkultur” (preliminärt 60 miljoner kr), projektstöd i landsbygdsprogrammet samt satsningar som kan förväntas bli resultatet av det pågående arbetet med den nya livsmedelsstrategin.

- Status för genomförande av EU:s förordning om Nagoyaprotokollet i Sverige

Arbetet med att genomföra EU:s förordning 511/2014 har pågått under ett år tillbaka i form av ett regeringsuppdrag till Naturvårdsverket (NV). I juni 2015 lämnade NV sitt förslag till regeringen som innebar att både NV och Jordbruksverket blir behöriga myndigheter, men med olika ansvar. I januari 2016 meddelade Miljö- och energidepartementet att NV blir ensam behörig myndighet med ansvar för förordningen. Den 31 mars ska regeringsuppdraget slutredovisas.

Parallellt har EU-kommissionen och medlemsstaterna tagit fram förslag till riktlinjer hur förordningen ska tolkas och tillämpas. Branschvisa vägledningsdokument kan också komma att utformas som stöd för användarna.

6. Övriga frågor

Eva J lyfte frågan om en eventuell utvärdering av de befintliga klonarkiven. Frågan har diskuterats i programrådet tidigare, men inget beslut har tagits. Programrådet bedömde att det vore värdefullt med en genomlysning av verksamheten, inte minst mot bakgrund av att nya växtgrupper är på väg ut, och att ett underlag ska presenteras för rådet vid höstmötet. [JW8]

7. Tidpunkt för nästa möte

Beslutades av Jens skickar ut en s.k. doodle med alternativa datum, varefter slutgiltigt datum kommuniceras via e-post. [2016-03-23 meddelades i mejl att mötesdatum blir 3 november i Jönköping]

- Bilagor:
1. Bemanning och lokaler för Nationella genbanken i Alnarp
 2. Rådgivande grupp för Nationella genbanken
 3. Presentation av Eva Jansson (PowerPoint)